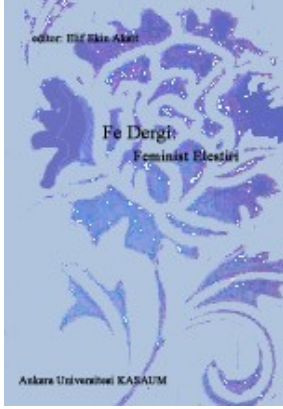

Yayımlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM

Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri No. 1 Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

**Toplumsal cinsiyet sorunlarının Türk köşe yazarlarınca algılanışı:
Yeni Şafak Gazetesi örneği**
Şebnem Cansun
Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 27 Ağustos 2009

Bu makaleyi alıntılar için: Şebnem Cansun, “Toplumsal cinsiyet sorunlarının Türk köşe yazarlarınca algılanışı:Yeni Şafak Gazetesi örneği,” *Fe Dergi* 1/1 (2009): 1-10

DOI

URL: <http://cins.ankara.edu.tr/cansun.html>

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

**Toplumsal cinsiyet sorunlarının Türk köşe yazarlarınca algılanışı:
Yeni Şafak Gazetesi örneği**

Şebnem Cansun

Bu çalışma merkeze yakın muhafazakar görüşteki Yeni Şafak Gazetesi'nde, 2008 yılında, köşe yazarlarının toplumsal cinsiyet sorunlarını nasıl algıladığı konusu üzerine hazırlanmıştır. Köşe yazılarının değerlendirilmesi ve sonuçların sunumu aşamalarında kadınlarla ilgili asıl olarak ele alınan konular ve yazarların cinsiyet dağılımına dikkat edilmiştir. Yeni Şafak Gazetesi köşe yazarları 2008 yılında kadınları ilgilendiren başlıca üç alana odaklanmışlardır. Kadın ve erkek yazarlar başörtülü kadınlara ayrımcılık yapılmaması gerektiğini savunmuşlardır. Kadınlara karşı yapılan şiddeti kınamışlar ve kadın siyasetçileri irdelemişlerdir. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, kadın yazarlar, kadınları ilgilendiren konularda, erkek yazarlara göre dört kattan daha fazla oranda yazmıştır. Yazılarının yüzde 19.8'ini toplumsal cinsiyet sorunlarına ayıran Yeni Şafak Gazetesi kadın köşe yazarlarının kadın duyarlılığına sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet sorunları, kadın çalışmaları, basında kadınlar, basın, kadınlar

The Perception of Gender Issues by the Turkish Columnists: The example of Yeni Şafak Daily

This paper is written to portray how the center-right Yeni Şafak Daily's columnists perceived and dealt with the Turkish women's issues in 2008. In the evaluation of the articles as well as in the parts where the results are presented, special attention is given to women's issues mostly discussed in Yeni Şafak and the gender of the columnists. In 2008, the Yeni Şafak Daily's columnists focused on three main areas regarding women. As the first one, male as well as female writers defended that there ought to be no discrimination against veiled women. Further, the columnists condemned violence towards women and also wrote about female politicians. According to the results of this research, female columnists wrote more than four times than their male colleagues on women's issues. The Yeni Şafak Daily's female columnists who dedicated more than 19% of their total work on women's issues, are sensitive to gender issues.

Key words: gender issues, women's studies, women in the press, press, women

1. Giriş

Türkiye’deki medya ve özellikle yazılı basında kadınların ele alınışı 1990’lı yıllarla beraber başlamıştır.¹ Bu konu üzerine yapılmış çalışmalar özellikle kadınların haberlerde ve reklamlardaki sunumuna, kadın gazetecilerin incelenmesine odaklanmıştır.² Araştırma sonuçları basın sektöründeki yöneticilerin çoğunluğunun erkek olması nedeniyle basında kullanılan dilin erkek merkezliliğini, haberlerdeki kadınların görünülmezliğini, görünürlüklerininse magazinsel ve cinsellik içerikli haberler kanalıyla oluşunu, verilen mesajlarda geleneksel iş bölümünün sorgulanmadığını ve cinsiyetçiliğin yoğun biçimde devam ettiğini göstermektedir.

Medya ve kadınlar üzerine yaptığımız literatür taraması sırasında köşe yazarlarının toplumsal cinsiyetle ilgili konuları nasıl ele aldıklarının ilginç bir araştırma konusu olacağını düşündük. 2002’den beri ülkede muhafazakar bir partinin iktidar, muhafazakar değerlerin gündemde olması nedeniyle araştırmamızı bu tarz bir siyasi eğilim içinde olan Yeni Şafak Gazetesi’ne yönelttik. Bu çalışma Yeni Şafak Gazetesi’ndeki köşe yazarlarının 2008 yılındaki toplumsal cinsiyetle ilgili yazılarını değerlendirmektedir. Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı çoğu toplumda kadın ve erkeklere farklı sosyal rol ve sorumluluklar yüklenmiş olduğunu anlatmaktadır. Bu kavram öncelikle amerikalı antropolog Margaret Mead’in çalışmalarında kullanılmış, günümüzde sıklıkla Fransız felsefeci-yazar Simone de Beauvoir’ın “Kadın doğulmaz olunur” sözüyle özdeşleşmiştir.³

Bu çalışmada öncelikle araştırmaya konu olan gazete ve araştırmanın analiz sonuçları hakkında özet bilgi verilmiş, ardından veriler, yapılan analiz sonucu kadınlarla ilgili en çok söz edilen 3 ana konu başlığı altında toplanarak sunulmuştur. Bu ana başlıklar başörtüsü, cinsel taciz ve kadın siyasetçilere yaklaşımdır. Kadınlarla ilgili geri kalan yazılar gruplanamayacak kadar birbirinden farklı konularda ve az sayıda oldukları için çalışmada ele alınmamıştır.⁴ Kadın ve erkek yazarların görüşlerinin örtüşen ve ayrışan noktaları çalışmanın son bölümünde irdelenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN KONUSU OLAN GAZETE VE ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Yeni Şafak 1995 yılında yayın hayatına başlamış ve günümüzde yaklaşık 110 000’lik tiraja sahip bir gazetedir. Siyasi görüş itibariyle Yeni Şafak merkeze yakın muhafazakar görüştür. Özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi’ne olan bir yakınlıktan söz etmek mümkündür. Gazetenin sahiplerinden Sadık Albayrak, 1990’lı yıllarda, AKP’nin kurucusu ve genel başkanı Tayyip Erdoğan’a İstanbul Belediye Başkanı olduğu dönemde danışmanlık yapmış, 2004 yılında ise bu ikilinin çocukları evlenmiştir. Ayrıca 2006 yılında gazetenin yazarlar ekibine katılan Ayşe Böhürler AKP Merkez Karar ve Yürütme Kurulu üyesidir.

Yeni Şafak’ın muhafazakârlığı, gazetedeği türbanlı kadınların görünürlüğü, olumlu şekilde sunulması, bu kadınların kamusal ve siyasal hayata girmek için verdikleri mücadelenin haklılığının altının çizilmesinde ve diğer Müslüman ülkelerdeki kadınlar hakkında verilen bilgilerde kolaylıkla yakalanabilir.⁵ Medya İzleme Grubu-Mediz’in 2008 Ocak ayında iki hafta boyunca izlediği 10 gazeteden biri olan Yeni Şafak, tıpkı diğer muhafazakar gazeteler Vakit ve Zaman gibi, kadınlara cinsel ve magazinsel nesne olarak neredeyse hiç yer vermemiştir.⁶ Yeni Şafak’ta örtünmenin hem ülkenin geleneklerinde olduğu hem de modernlikle bağlantılı olduğu fikri vardır.

İslam ve modernlik ilişkisi, başı tamamen kapalı olmayan görece eğitimsiz büyükannelerinin aksine, eğitilmiş ve saçları tamamen örten, başörtüsünü bilinçli takmış torunların, yeni jenerasyon kadınlarının modernliği üzerine kuruludur.⁷ Örneğin bu konuda çalışan sosyolog Nilüfer Göle’ye göre günümüzdeki örtünen kadınlar hem müslüman kimlik hem de modernlik kimliğini kucaklamakta, eskiden üzerlerinde olduğu düşünülen lekeleyici (stigmatizant) sembolü tersine, prestij belirtisine çevirmeye çalışmaktadır.⁸ Örtünmenin modernlik olduğu görüşüne göre çıplaklık ilkelik, örtünme ise medeniyettir.⁹

Tüm köşe yazarları her gün yazmamaktadır. Gazetedeği kadın yazar sayısı 3, erkek yazar sayısı 36’dır.¹⁰ Geçmiş yıllarda da yaklaşık olarak aynı oranda kadın yazarı olan Yeni Şafak’ta, kadınlar 2000’lerin başlarında ağırlıklı olarak edebiyat ve kültür konularında yazmıştır. Oysa 2008’de ve günümüzde kadın köşe yazarları güncel ve siyasal her konuda söz sahibidir. Bu anlamda bir diğer muhafazakar gazete olan Milli Gazete’den farklılık belirgindir. Milli Gazete’deki 14 kadın gazeteciden 10’u dini ve ailesel-sosyal konular, yalnızca 1’i siyaset üzerine çalışmaktadır.¹¹ Yeni Şafak’ta ön plandaki her üç kadın yazar da başörtülüdür.¹²

Kadın yazarlar, erkek meslektaşlarına göre, toplumsal cinsiyet temalı konulardan 4 defa fazla bahsetmişlerdir. Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, köşe yazılarında kadınlarla ilgili başlıca 3 ana konu göze çarpmaktadır. Bunlar başta başörtüsü konusu olmak üzere, kadınların uğradığı cinsel taciz ve siyasetçi kadınlar konularındadır.

Tablo 1. Araştırmada öne çıkan veriler¹³

	Erkek (36)	yazarlar Yüzdeler(%)	Kadın (3)	Yazarlar Yüzdeler(%)
Toplam yazı sayısı	4531	100	253	100
Kadınlarla ilgili yazı sayısı	216	4.8	50	19.8
Başörtüsü konulu yazılar	192	4.2	37	14.6
Cinsel taciz/Hüseyin Üzmez üzerine yazılar	6	0.1	4	1.5
Kadın siyasetçilerle ilgili yazılar	9	0.1	5	1.9
Kadınların diğer sorunlarıyla ilgili yazılar	9	0.1	4	1.5

3. KÖŞE YAZILARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET SORUNLARININ ELE ALINIŞI

A. BAŞÖRTÜSÜ SORUNU

2008 yılında köşe yazarlarının kadınlarla ilgili en çok ele aldığı konu başörtüsü sorunu olmuştur. Köşe yazarları başörtüsüne kadınlarla ilgili diğer konularından çok daha fazla yer verdiği için çalışmamızda bu başlık hakkındaki genel bilgi daha ayrıntılı verilmiştir. Yeni Şafak, kadın sorunlarından en çok başörtüsünü sahiplenen Milli Gazete ve Vakit Gazetesi ile benzerlik taşımaktadır.¹⁴

Bilindiği üzere, Kuran örtünmeyi emretmiş, ancak kimilerine göre ayetlerde bahsedilen, saklanması gereken kadın güzelliklerinin ne olduğu konusunda muğlaklık kalmıştır.¹⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı'na göre, örtünme konusunda herhangi bir muğlaklık yoktur ve İslam dünyası örtünme konusunda hem fikirdir.¹⁶ Diyanet İşleri başkan yardımcısı Mehmet Altunkaya için, nasıl ki karpuz, portakal, limon, fındık gibi yiyeceklerin örtüsü varsa, kadının da örtüsü vardır.¹⁷ Ancak kurum başkanı Prof. Ali Bardakoğlu saçları örtmenin İslam'da öncelikli şart olmadığını, saçını örtse de örtmese de kendisini Müslüman hisseden tüm kadınların Müslüman olduğunu söylemiştir.¹⁸ Ayrıca Selçuk Üniversitesi'nde İslam felsefesi ana bilim dalı başkanı Filiz Şahin, Allah emri olan örtünmenin yalnızca cinsel bölge ve göğüsler için söz konusu olduğunu düşünmektedir.¹⁹ Şahin'e göre bu örtünün türban halini alması bir "dinden sapma" örneğidir.²⁰

Toplumdaki muhafazakarlaşma ve "türbanlı kadınların" kamusal hayata çıkışı özellikle 1980 darbesi sonrasında denk gelmektedir. Bu durum kimi akademisyenlerce toplum ve kemalizm arasındaki bağların kopukluğuna, iç göçlere, milli kimlik krizlerine ve devletin komünizme engel olmak için İslamı desteklemesine bağlanmıştır.²¹ Milliyet Gazetesi'nin Konda Araştırma Şirketine yaptırdığı "Gündelik Hayatta Din ve Türban" anketine göre 2007 yılında Türkiye'de bir şekilde örtü kullanan kadınların oranı yüzde 69.4'tür.²² Bu tür araştırmalarda istatistiki dayalı sonuçların tartışılabilirliği bilinen bir gerçektir. Ancak bizim için önemli olan ülkedeki kadınların yarıdan fazlasının örtünüyordu. Tesettürlü kadınlarla ilgili olarak özellikle kampüslerdeki başörtüsü yasağı ve bu kadınların inançları yüzünden üniversite eğitimi alamamaları konusu sıklıkla kamuoyu gündemine gelmektedir. 2003'te Ersin Kalaycıoğlu ve Binnaz Toprak tarafından hazırlanan bir araştırmaya bu kanının yanlışlığına işaret eder. Yapılan araştırma lise mezunu kadınların yalnızca yüzde 1'inin başörtüsü yasağı nedeniyle üniversite eğitimi alamadığını ortaya koymuştur.²³ Başörtüsü ve başörtülü kadınların kamusal hayata katılımı konusu siyasal partilerin üzerlerinden rant sağladıkları birincil konulardandır.

Yeni Şafak'ta başörtüsünün özellikle dini boyutuyla ilgilenen ilahiyat profesörü Hayrettin Karaman'dır. Kadınlar üzerine yazdığı 40 yazının 29'u başörtüsü/İslam'da örtünme konusuyla ilgilidir. Bu yazara göre, başörtüsü tartışmasız Allah emridir.²⁴ Kadının el, ayak ve yüzü hariç tüm bedeni örtülmelidir.²⁵

Profesör Karaman başörtüsünü dönemin geleneği olarak ya da zorunlu olmayan olarak algılayan ilahiyat profesörleri Yaşar Nuri Öztürk ve Beyza Bilgin'in karşısındadır. Zaten zinayı haram kılan bir dinin, kadın-erkek davranışlarına ve giysilerine sınırlandırmalar koyması doğaldır.²⁶ Karaman'ın düşüncesine göre, Türkiye'de başörtüsü takmak yasal, dolayısıyla serbesttir.²⁷ Yazar AKP iktidarıyla beraber toplumdaki örtünen kadınların arttığı konusundaki haberlerin yanlış olduğunu düşünmekte²⁸, okuyucusunu kadın vücudu üzerinden para kazanan, başörtüsü takma ve dinin yaşanması özgürlükleriyle uğraşan, bunlara eleştirel bakan gazete ve televizyon kanallarını boykota çağırılmaktadır.²⁹

Diğer yazarlarsa, başörtüsünü daha çok özgürlük ve siyasi partilerin konuya yaklaşımı üzerinden ele almışlardır. Yazarlar Cumhuriyet Halk Partisi'nin kamusal hayatta başörtüsü kullanımına karşı oluşunu eleştirmekte ve partinin bu konuda katı tutumunu yumuşatmasını istemektedir. Bu çerçevede köşe yazarlarının görüşleri sosyolog Elisabeth Özdalga'nın görüşüyle örtüşmektedir. Profesör Özdalga başörtüsünün laiklik karşıtı bir sembol olmadığını söylemekte, CHP'nin "bir halk ve toplum partisi olmaktan çok uzak" olduğunu ileri sürmektedir.³⁰ Yeni Şafak Gazetesi yazarları da benzeri fikirdedir. Örneğin Abdullah Muradoğlu'na göre, İtalyan Komünist Partisi'nin 1972'de başarısını artırabilmek amacıyla Hıristiyan demokratlarla işbirliğine gitmesinde olduğu gibi, CHP'nin de din konusunda açılım göstermesi gerekmektedir.³¹ CHP genel başkanı Deniz Baykal'ın 2008 sonlarında çarşafalı bir kadına parti rozeti takmasıysa köşe yazarlarınca genelde bir seçim manevrası olarak değerlendirilmiştir.³² Başörtüsü konusunda kadın yazar Fatma Karabıyık-Barbarosoğlu diğer meslektaşlarından, AKP'ye yaptığı eleştirisiyle farklılaşmaktadır. Barbarosoğlu'na göre, AKP başörtülülere seçmen olarak görmekte, seçilmeleri için ise hiç bir adım atmamaktadır.³³ Yazar örtülülere, partiler üzerinde ağırlıklarını hissettirmeleri için, "genel başkansız ve amblemsiz bir parti gibi" davranmaya çağırmıştır.

Yeni Şafak'taki tüm yazarlara göre kadınlar başörtüsünü takip takmayacaklarına kendileri karar vermeli, başörtüsü bir ayrımcılık nedeni olmamalıdır. Hem kadın hem de erkek yazarlar CHP'nin çarşaf açılımını samimiyetsiz bulmuşlardır. Ayrıca her iki cinsiyet grubunda da halkı başörtülülerin haklarını yeterince savunmayan medya grupları ve siyasi partileri doğru yola çekmek için birlik olmaya çağırın yazarlar olmuştur. Burada kadın ve erkek yazarlar arasındaki fark kadın yazarların kamusal alandaki başörtüsü yasağı sorunuyla şahsen uğraşıyor olmalarıdır. Örneğin Fatma Karabıyık-Barbarosoğlu genellikle başörtüsüne liberal yaklaştığı düşünülen AKP'yi örtünen kadınların seçilmesi için bir adım atmamakla suçlamıştır. Bu tarz bir yaklaşım erkek yazarlardan çıkmamaktadır.

B. KADINLARA KARŞI CİNSEL ŞİDDET

Kadınlara karşı cinsel şiddetle ilgili verilerin toplanmasında büyük zorluklar olmakla beraber yapılan bir araştırmanın verilerine göre, ülkemizdeki kadınların yüzde 16.3'ü sıklıkla, yüzde 35.6'sı zaman zaman evlilik içi tecavüze uğradığını söylemiştir.³⁴ Bu oranlar doğu bölgelerde her 2 kadından 1'ini (yüzde 51.9) etkileyecek şekilde yükselmektedir.³⁵ 2003'te TESEV için hazırlanan bir araştırmaya göreyse görüşülen erkeklerin yüzde 13.5'i ve kadınların yüzde 14.5'i iş yerinde sözel ya da fiziksel tacize uğrayan kadınların varlığını belirtmişlerdir.³⁶

2008'de en çok konuşulan cinsel taciz olaylarından biri Vakit Gazetesi köşe yazarlarından 78 yaşındaki Hüseyin Üzmez'in 14 yaşındaki bir kız çocuğuna yapmış olduğu cinsel tacizdir. Çocuğa beden ve ruh sağlığının bozulmadığına dair adli tıp raporu alındıktan sonra Üzmez bir dönem serbest kalmış, televizyon programlarında röportajlara çıkmıştır. Bu taciz olayı başta kadın dernekleri ve milletvekillerinin olmak üzere, halkın tepkisini çekmiştir.³⁷ Cinsel şiddet konusundaki diğer iki köşe yazısı konusu, bir İtalyan barış gönüllüsü kadının Türkiye'de tecavüze uğraması ve öldürülmesi, Avusturya'daki bir babanın yıllarca kızına tecavüz etmesidir.

Ayşe Böhürler, Hüseyin Üzmez hakkında "pedofili" tanımlamasını çekinmeden kullanan tek yazardır. Yazar taciz edilen kız çocuğunun ruh sağlığının bozulmadığına dair rapor veren ekipte çocuk psikiyatrisinin olmamasını eleştirmiştir. Ayrıca yurt dışından örneklerle, pedofili tedavisi edilemez bir hastalık olduğunu, İngiltere'de bu hastaların tutuklanmadığını, ama buldukları bölgelerde polis ve okulların uyarıldığını anlatmıştır.³⁸ Böhürler'e göre tacizcinin televizyon kanallarını gezmesi suçunun kahramanlaştırılması sonucunu doğurmaktadır. Böhürler, "Hüseyin Üzmez meselesine her şeyden önce bir anne olarak tepki" duymuştur.³⁹ Köşe yazarı, insanların özel hayatlarıyla ilgilenmese de, inançlı bir kişi olarak, kendini bu konuda yazmaya mecbur hissetmekte, Üzmez'i eleştirmeyen erkekleriyse "erkek dayanışması göstermenin manası yok" diyerek kınamaktadır.

Bu konuda yazan diğer kadın gazeteci Özlem Albayrak, medyadaki neredeyse “onu kınamazsan, onu destekliyorsun” anlamına gelir şeklindeki söyleme karşıdır.⁴⁰ İnançlıların bir anda lekelenmesine, “bunlar böyledir işte” diye yaftalanmasına takılmaktadır. Tirajı yüksek Hürriyet gazetesi, “tecavüz bahanesi üreticileri” başlığında, tacizci Hüseyin Üzmez’e destek veren köşe yazarlarını listelemiştir.⁴¹ Albayrak Hürriyet’i kınamaktadır. Çünkü adı geçen listedeki isimler tacizciye destek vermemiş, yazılarına “bunu yapan bizden değildir” benzeri notlarla başlamıştır.

Erkek köşe yazarlarından, Fikri Akyüz sırf ibadet yapan birisi olduğu için, Üzmez’e sahip çıkılmaması gerektiğini düşünmektedir.⁴² Mehmet Şeker tacizcinin soyadının anlamına dikkat çekmektedir. Üzmez, kimseyi üzmeyen anlamına gelirken, Hüseyin Üzmez’in yaptığı iş herkesi çok üzmüştür.⁴³ Abdullah Muradoğlu ise, adli tıp raporlarının tarihte de kimi zaman yanıltıcı olduğuna dikkat çekmektedir.⁴⁴ Örneğin 1935’de, “Recep Zühdü Soyak metresini Yahudi bir gençle kendisini aldattığı gerekçesiyle çekip vurur”. Öldüren CHP milletvekilidir. Yalnız bir hekim, cinayet cinnet halinde olmuştur diye rapor vermiş, olay hasıraltı edilmiştir. Ayrıca, Muradoğlu’na göre, “14 yaşındaki bir kız çocuğu dedesi yaşındaki bir adamın tacizine” uğradığında ruh sağlığının bozulmamasına imkân yoktur.⁴⁵

İtalyan barış gönüllüsü Giuseppina Pasqualino di Marineo’nun Türkiye’de tecavüz sonrası öldürülmesi Ayşe Böhürler’e göre, “insanlığın kaybolmasıdır”.⁴⁶ Böhürler “Bu süreçte konuyu Avrupa’ya rezil olma-ismimiz kötüye çıktı söylemi ile gündeme getirenlere kadar, bak işte bir kadın yalnız başına yola çıkarsa diyenlere de, modernizmin feminizmin sonuçları gibi analizlere de insan tepki duyuyor” demiştir. Koray Düzgören, İtalyan kadınının, öldürülen gazeteci Hrant Dink gibi, beyaz bir barış güvercini olduğunu düşünmektedir.⁴⁷ Mithat Sancar’ın Birgün Gazetesi’nde çıkan yazısını alıntılıyarak tecavüzü keskin dille eleştirmiştir. Dini konularda yazan hukuk profesörü Hüseyin Hatemi’ye, Avusturya’da bir babanın kızına yaptığı “zulüm”ü eleştirmiş, Allah’a ve sevgiye sığınarak nefislerimizi terbiye etmemizi salık vermiştir.⁴⁸

2008’de kadına karşı cinsel şiddet konusunda en çok öne çıkan haber Vakit Gazetesi köşe yazarlarından Hüseyin Üzmez’in yaptığı kız çocuğu tacizidir. Hem kadın hem de erkek yazarların cinsel şiddet ve tecavüz olaylarını şiddetle kınadığı görülmüştür. Ayşe Böhürler’in kız çocuğuna cinsel şiddete “anne olarak” tepki duyması bizim için anlamlıdır. Yazar böylelikle anneliğin ona verdiği farklı bakış açısının altını çizmektedir. Erkek köşe yazarlarının aklına “baba olarak” yazmak gelmemektedir.

C. KADIN SİYASETÇİLERE BAKIŞ

Dünya genelindeki kadın siyasetçilerin sayılarının azlığı siyasi kültür, cinsiyetçi sosyalleşme ve toplumdaki cinsiyetçi rol dağılımları, siyasal elitlerin ve seçmenin kadın siyasetçilere yaptığı ayrımcılık ve siyasi yapılanma gibi nedenlere bağlanmaktadır.⁴⁹ Ülkemizde Parlamento’daki kadın oranı yüzde 9.1’e ancak 2007’de çıkabilmiştir.⁵⁰ Bu oran dünya genelinde yüzde 18.2’dir.⁵¹ Kadın belediye başkanı oranı Türkiye’de binde 5 iken başka bir müslüman ülke Pakistan’da binde 8, bu konuya daha çok ağırlık vermiş İsveç’te yüzde 16.7 ve Fransa’da yüzde 13.9’dur.⁵² Yeni Şafak’taki köşe yazılarında hem Türk hem de diğer Müslüman ülke kadın siyasetçilerinden bahsedilmiştir.

Kendisi de bir siyasetçi olan Ayşe Böhürler, yaklaşan yerel seçimler nedeniyle, Türk yerel politikasındaki kadın oranlarına değinmiştir. Buna göre ülkedeki 3.225 belediye başkanının yalnızca 18’i, 34.477 belediye meclis üyesinin yalnızca 799’u kadındır.⁵³ Yazar, partilerin kadın adayları söylemde desteklemesini, fiiliyatta desteklememesini kınamıştır. Kadın siyasetçilerin yarıya yakını zaten başörtüsü engeline takılmaktadır. Kimi zamansa, kadınlar “doğru dürüst adayımız yok ki” diyerek kendilerini suçlamakta, işleri iyice güçleştirmektedir. Böhürler “kadınların geç kalmadan yeni manevralar icat etmeleri [gerektiğini], yoksa ufukta yine yenilgi [göründüğünü]”, siyasette yine az sayıda kadın kalacaklarını düşünmektedir. Böhürler, AKP’nin kadın başkan yardımcısı Edibe Sözen’e, erkek siyasetçiler hata yaptığında gösterilen hoşgörü ve dayanışmayı bulamadığı için destek vermiştir.⁵⁴ Yazar yalnızca Türkiye’deki siyasetle ilgilenmemekte, diğer Müslüman ülkelerdeki kadınların ve kadın siyasetçilerin durumuna da bakmaktadır. Katıldığı İslam Konferansı Örgütü toplantılarında, kadından sorumlu bakanların çalışmalarından, özellikle “İran, Pakistan, Fas gibi sadece birkaç ülke dışında katılan bakanların” kadın olmasından mutlu olmuştur.⁵⁵ Yalnız bu toplantılarda hala “kadın-erkek eşitliği”nden bahsedilmemekte, kadınlar “ailenin önemi, kalkınmada kadının yeri, çocukların eğitiminde kadının önemi gibi başlıklar” çerçevesinde ilerlenmektedir. Böhürler’e göre İslam Konferansı Örgütü toplantılarında cinsiyetçi yaklaşım hala aşılammıştır.

Davut Dursun 8 Mart dünya kadınlar gününün ardından, kadınların siyasete katılımına odaklanarak yazmıştır.⁵⁶ Dursun “Kadın sorunlarının çözümü bağlamında önerilen en kestirme yol kadınların siyasi hayata daha çok katılmaları, siyasette daha etkin şekilde yer almaları, etkin siyasi pozisyonları işgal etmeleri, siyasi temsilin güçlendirilmesi ve özetle kadınların siyasete el koymalarıdır” fikrinden bahsetmektedir. Oysa TÜSİAD’ın “Seçim Sistemi ve Siyasi Partiler Araştırması”na göre, kadınlar yalnız oy vermek konusunda erkeklerden yüksek oranda çıkmaktadır. “Medyada siyaset izlemek, siyaset tartışmak, toplantılara katılmak, dilekçe hakkı kullanmak, seçimlerde parti için çalışmak, toplu etkinliklere katılmak, STK çalışmalarına katılmak ve aktif politika yapmak [konularında] erkeklerin gerisinde kalmaktadırlar”. Dursun’a göre, “bu durum erkek egemen kültür ve toplum realitesiyle açıklanabilecek bir gerçek mi, yoksa kadınlıkla siyaset arasında bir ters ilişkinin varlığıyla mı ilgilidir” sorusu “tartışmaya değer konudur”. Dursun’un anlatımında bir cinsiyetçilik görülmektedir, çünkü ataerkil toplumlarda kadınların siyaset yapması ve hatta bu alanla ilgilenmesi zordur. Örneğin siyaset bilimci Serpil Sancar Üşür geleneksel cinsiyet rollerinin ve buna uygun sosyalleşmenin, siyasal partilerdeki kadın kollarının güçsüzlüğünün, parti yöneticilerinin kadın-erkek eşitsizliğine duyarsızlığının, partiler ve kadın örgütleri arasındaki iletişim eksikliğinin, kadınların siyasette başarılı olamayacağına ilişkin önyargıların kadınların siyasallaşması üzerindeki negatif etkiden bahsetmektedir¹.

Fatma Karabıyık-Barbarosoğlu, Türkiye’nin 2. cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün torunu, eski CHP milletvekili, Gülsün Bilgehan Toker’e eleştirel yaklaşmıştır. Bunun nedeni, Toker’in “Büyükannesinden geride olan torunların ülkesi olarak dünyada sadece Türkiye var” açıklamasıdır.⁵⁷ Bir siyasi tartışma programına çıkan Toker, Barbarosoglu’na göre, Türkiye’nin muhafazakârlaşması konusunda, yalnızca kadına karşı şiddet oranlarına odaklanarak derinlikten uzak kalmıştır. Toker, köşe yazarına göre, korkuları meşrulaştıran, başörtüsünden korkan, tutucu yapıdadır.

Hakan Albayrak kadınlarla ilgili yazdığı 12 yazının 6’sını kadın siyasetçilere ayırmıştır. Albayrak AKP’li kadın siyasetçileri 2 yazısında kınamaktadır. AKP Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı düzenleyeceği “İşte Kadın Kongresi”ne, Türkiye ve dünyadan güçlü kadınların davet etmiştir.⁵⁸ Albayrak’a göre, bu toplantıya sanatçı Gülben Ergen’in çağırılması anlamsızdır. Çünkü Ergen’in vereceği “mesaj: Güç ve başarı olsun da nasıl olursa olsun. Güçlü ve başarılı ol da ne olursan ol”dur. Bir diğer kınama, AKP Kadın Kolları Genel Başkanlığı’nın, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’nde düzenlediği, Yerel Yönetimlerde Kadın Şurası’na, İsraili bir belediye başkanını çağırması nedeniyledir.⁵⁹ Filistin’de yaşananlara rağmen, İsraili belediye başkanı çağırarak AKP’li kadınlara Albayrak, “Apartheid rejimi devam ediyor olsaydı, Güney Afrika’dan da bir belediye başkanı davet edecek miydiniz?” diye sormuştur. Aynı toplantıya çağırılan, ama gelmeyen Suriye Göçmen Bakanı Buseyna Şaban ile AKP’nin alay ettiği kanısındadır. Albayrak’ın diğer 4 yazısı “Demokratik Toplum Partisi milletvekili Aysel Tuğluk’u eleştirisi ve kadın siyasetçinin yazara verdiği cevap üzerinedir.⁶⁰ Tuğluk “Kemalist güçleri ılımlı İslam’a karşı demokratik Kürt siyasetiyle dayanışmaya” çağırmıştır. Daha önceki açıklamalarında, başörtüsünü insan hakkı olarak gördüğü söyleyen Tuğluk, başörtüsüyle ilgili derin tartışmaların olduğu günlerde böylesi bir davette bulunmakla Albayrak’a göre hata etmekte ve kendisiyle çelişmektedir. Ayrıca, Hakan Albayrak “İslam dünyasının en dindar halklarından birisi olan Kürtlerin” Kemalistlerle birlik olacağına inanmamaktadır. Tuğluk köşe yazarına verdiği cevapta, ılımlı İslam’ın ABD dayatması olduğuna, AKP’nin anadil yasağı konusunda, başörtüsü konusunda olduğu gibi, çalışması gerektiğine dikkat çekmektedir.⁶¹

Özlem Albayrak’sa Kadın Adayları Destekleme ve Eğitime Derneği’nin (Ka-Der) açıkladığı “Türkiye’de Kadın Erkek Eşitliği Karnesi”ne odaklanmıştır. Bu karneye göre, yalnız Parlamento ve hükümette değil, “kamuda, üniversitelerde, yurtdışı temsilciliklerinde [...] meslek odalarında, sendikalarda, barolarda, yüksek mahkemelerde, siyasi partilerde” de kadın temsili yetersizdir. Özlem Albayrak’a göre, ülkedeki kadınların yüzde 70’inin örtünmesinden, kamusal alan ve üniversitelere girememesinden bu karnede bahsedilmemesi, kadın davasının top yekûn sahiplenilmiyor olması yanlıştır.⁶²

Son olarak, Mehmet Şeker CHP İzmir milletvekili Canan Arıtman’ın cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün soy ağacında Ermeniler olduğu iddiası üzerine yazmıştır. Şeker’e göre, Gül’ün Arıtman’ın iddialarını kaale alarak soy ağacını açıklaması yanlıştır.⁶³

Kadınlar ve siyaset konusunun kadın ve erkek yazarlarca ele alınışı farklıdır. Erkek yazarlar kadın siyasetçilere siyasetin genel gündemi çerçevesinde bakmış, hatta kadınların gerçekten siyaset yapmayı isteyip istemediklerini sorgulamıştır. Örneğin Davut Dursun bir araştırmanın verilerine dayanarak kadınların siyasetle ilgilenmediği fikrini ileri sürmüştür.

¹ TÜSİAD, “Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş : Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset” (İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları, 2000).

Halen ataerkil özelliklere sahip olan toplumumuzda kadınlarının siyasette var olmasının ne kadar zor olduğu konusunu yeterince deşmemiştir. Oysa kadın yazarlar kadın siyasetçilerin sayısının çoğalması gerektiği, eşitlikçi bakışın toplumda yerleşmesi gereğine odaklanmıştır. Bu konuda aktif siyasetle uğraşan Ayşe Böhürler'in yazıları kuşkusuz diğer yazılardan farklılaşmaktadır. Böhürler yazılarıyla kadınları siyasete çağırılmış, var olan kadın siyasetçilere destek verilmesini istemiştir.

4. SONUÇ

Bu çalışmanın veri analizlerine dayanarak Yeni Şafak'ta kadın köşe yazarlarının toplumsal cinsiyet sorunlarıyla erkek köşe yazarlarından daha çok ilgilendiğini söyleyebiliriz. Kadın yazarlar erkek yazarların 4 katı oranda bu sorunları kendilerine konu yapmışlardır (Sırasıyla yüzde 19.8 ve yüzde 4.8). Hangi kadın sorunlarının en çok ele alındığına baktığımızda, her iki cinsiyetin de önceliği başörtüsü konusuna verdiği görülmektedir (kadınların yazılarının yüzde 14.6'sı, erkeklerin yüzde 4.2'si). Burada ilahiyat profesörü Hayrettin Karaman'ın konu üzerine yazdığı 29 yazıyla erkek yazarların başörtüsüne ilgi oranını yukarı çektiği görülmektedir. En çok ele alınan diğer iki konu, kadınların uğradığı cinsel şiddet ve kadın siyasetçilerdir. Bu alanlarda, kadın yazarlar erkeklerden neredeyse 10 kat daha çok yazmışlardır.

Yazarların başörtüsü konusundaki düşünceleri birbirinin benzeridir. Yeni Şafak yazarlarına göre başörtüsü takıp takmamaya karar vermek kadınların kendi bilecekleri işidir. Bu konuda kamusal alan yasağı getirmek, başörtülülere ayrımcılıkta bulunmak kadının insan haklarına aykırıdır. Üçü de örtülü kadın köşe yazarlarının konu hakkındaki yorumlarıysa kuşkusuz kendi içinde buldukları durumu anlatmaktadır.

Kadınların uğradığı cinsel şiddet konusunda Vakit Gazetesi yazarlarından Hüseyin Ümez'in küçük bir kızı taciz etmesi, bir İtalyan barış gönüllüsünün Türkiye'de tecavüz edilerek öldürülmesi ve Avusturya'daki bir babanın öz kızına yıllarca tecavüzü köşe yazarlarınca konu edilmiştir. Burada kadın ve erkek yazarların konuyu ele alışında büyük farklılıklar görülmemiştir. Bu durum kız çocuklarını taciz ve kadınlara tecavüz konusunun hem kadın hem de erkek yazarlar tarafından evrensel ahlak kuralları çerçevesinde değerlendirildiğini göstermektedir.

Kadın ve siyaset ilişkisiyle ilgili olarak, fikir yazısı diyebileceğimiz başlıca üç yazıda kadın ve erkek yazarların birbirinden farklılaşmasından bahsedilebilir. Davut Dursun'un atıfta bulunduğu bir araştırmanın verilerine göre, kadınlar erkeklere oranla siyasetle daha az ilgilenmektedir. Dursun kadın ve siyaset arasında ters bir ilişki olduğunu savunmakla bir anlamda cinsiyetçi bir yaklaşım sergilemiştir. Hakan Albayrak AKP Kadın Kolları'nın yaptığı çeşitli yanlışlara dikkat çekmiştir. Bu eleştirileri yapıcı olarak da ele almak mümkündür. Öte yandan, AKP Merkez Karar ve Yürütme Kurulu üyelerinden Ayşe Böhürler siyasette yanlış bir adım atmış olan hem cinsine, Edibe Sözen'e, özel desteğini vermiştir. Türkiye'de az sayıda kadının siyaset yapmasının nedenlerinden biri de siyasetteki hata hakkının yalnız erkeklere verilmesidir. Bu anlamda Böhürler siyasi duruş itibarıyla belki de feminist diyebileceğimiz farklı bir bakış sergilemiştir.

Ele alınan dönemde, erkek yazarlar arasında kadınların sorunlarına en çok değinen Hayrettin Karaman (yazılarının yüzde 27'siyle), kadınlar arasında Ayşe Böhürler (yazılarının yüzde 43'üyle) olmuştur. Karaman'ın ön plana çıkma nedeni İslam'a göre kadınların toplumdaki yeri, kadın-erkek ilişkileri üzerine okuyucuyu bilgilendirme amacıyla olmasından kaynaklanmaktadır. Ayşe Böhürler ise hem kadın davasına genel olarak destek vermekte hem de özelde Müslüman kadın duruşuna sahip çıkmaktadır. Ayrıca Böhürler yalnız Türkiye'deki Müslüman kadınlara odaklanmamasıyla diğer yazarlardan farklılaşmaktadır. İslam coğrafyasına yaptığı geziler ve bu ülkedeki kadınlar üzerine gözlemlerini okuyucuyla paylaşma özelliğindedir.

2008 yılında Yeni Şafak'taki köşe yazarlarının kadınlarla ilgili yazıları değerlendirildiğinde başlıca 3 ana konu göze çarpmaktadır. Bu konular başörtüsü, kadınlara karşı cinsel şiddet ve kadın siyasetçilerdir. Kadın ve erkek yazarlar kamusal alandaki başörtüsü yasağının ve kadınlara karşı cinsel şiddetin karşısında yer almış, kadın ve siyaset ilişkisi üzerine yazmışlardır. Yapılan araştırma, Yeni Şafak Gazetesi'ndeki hem kadın hem de erkek yazarların toplumsal cinsiyetle ilgi özellikle başörtüsü sorununu ele aldığını göstermiştir. Ayrıca bu araştırma gazetenin kadın köşe yazarlarının toplumsal cinsiyetle ilgili konuları erkeklere göre 4 katı oranda sahiplendiğini ve kadın yazarların özellikle kadınların siyasallaşmasına erkek yazarlarda gözlemlenmediğimiz bir destekle bulduklarını göstermiştir. Araştırma sonuçlarına göre Yeni Şafak'taki kadın köşe yazarları kadın duyarlılığına sahiptir.

- ¹ Hülya Uğur Tanrıöver, Ece Vitrinel, Ceren Sözeri, "Gözlemlerden eylemlere : Türkiye'de cinsiyetçi olmayan bir medyaya doğru...", Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cyprus, Sayı no.10, Haziran 2009.
- ² Örneğin bkz. Ayşe Asker, "Medyada Cinsiyetçilik ve Kadın Gazeteciler", içinde *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma, 1-4 Mart 2004 Yeditepe Üniversitesi Sempozyum Bildiri Metinleri*, 79-86 (İstanbul, 2004); Mine Gencel-Bek, *Medya ve Toplumsal Katılım Araştırması İçerik Analizi Sonuçları* (İstanbul, 2006); Sevdâ Alankuş (ed.), *Kadın Odaklı Habercilik* (İstanbul : IPS İletişim Vakfı Yayınları, Ekim 2007) ; Oya Toksöz, "Siyasal Reklamda Kadın Söylemi ve İmgeleri", içinde *Türkiye'de Kadın Olmak*, ed. Necla Arat 55-72 (İstanbul: Say, 1994); Hülya Tufan-Tanrıöver, "Représentation Des Femmes Dans La Presse Islamique: Une Approche Analytique A La Page Féminine Du Quotidien Turc Zaman", *L'Autre Islam, No. Spécial Turquie*, ed. INALCO-INSERM (Paris: 2000) : 155-167 ; Nilüfer Timisi, *Medyada Cinsiyetçilik*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (Ankara, 1996); Hülya Tufan-Tanrıöver, "Medya Sektöründe Kadın İşgücü", *Toplum ve Bilim*, no.86, Güz 2000 ; Ayşe Saktanber, "Türkiye'de Medyada Kadın : Serbest-Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakar Anne", içinde ed. Şirin Tekeli, *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (İstanbul : İletişim Yayınları, 1993).
- ³ Margaret Mead, *Male and Female, A Study of The Sexes in A Changing World* (New York : Penguin Books, 1976 [1950]) ; Simone de Beauvoir, *Le deuxième sexe* (Paris : Gallimard, 1949).
- ⁴ Örneğin, Ayşe Böhürler, "Ezbederden İtirazlar", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 26 Ocak 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?t=26.01.2008&y=AyşeBöhürler> başörtüsü sorununun yanında kadın istihdamı ve kreş sorunu da irdelemiştir. Fatma Karabıyık-Barbarosoğlu, "Çoğuşluluğu Entellektüel Olarak Tartışmamak", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 6 Mayıs 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=10751&y=fatmakbarbarosoglu> yazının adından da anlaşılacağı üzere, çoğuşluluk konusu üzerinedir. Hayrettin Karaman, "Nesli Korumak", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 19 Ekim 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?i=13361&y=HayrettinKaraman> televizyon dizilerinin genç kızlar üzerindeki kötü etkilerini, Sami Hocaoğlu, "İslam Kadını Aşağılamadı, Siz Kadını Aşağıladınız", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 14 Mart 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=9819&y=SamiHocaoglu> İslam'a göre kadın ve annelik ilişkisini irdelemiştir.
- ⁵ Örneğin Yeni Şafak, "Başörtüsü Uyarısı 1 Temmuz 2000, 1; *Yeni Şafak*, "Endonezya'da İslam Cephesi Ayakta", 8 Nisan 2000, 4; *Yeni Şafak*, "100 Bin Kişi İlahi Söyledi", 9 Temmuz 2000, 8.
- ⁶ Mediz, *Medyada Cinsiyetçiliğe Son*, 20-21 (İstanbul, 2008).
- ⁷ Nilüfer Göle "İslam in Public: New Visibilities and New Imaginaries", *Public Culture* 14 (1), (2002); Aynur İlyasoğlu, "Islamist Women in Turkey: Their identity and Self-image", *Deconstructing Images of the Turkish Women*, ed. Zehra Arat, 241-262 (NY: Macmillan, 1999); Anna Secor, "The Veil and Urban Space in İstanbul: Women's Dress, Mobility and Islamic Knowledge", *Gender, Place and Culture*, Vol. 9, No: 1 (2002): 5-22.
- ⁸ Nilüfer Göle, *Interpénétrations. L'İslam et L'europe*. (Paris: Galaade Editions, 2005), 123.
- ⁹ Örneğin bkz. Ali Bulaç, "İnsan, Örtü ve Medeniyet", *İzlenim* (Temmuz-Ağustos 1995).
- ¹⁰ Spor ve televizyon programlarına odaklanan yazarlar bu araştırmanın kapsamına alınmamıştır. Ele alınan kadın yazarlar, Ayşe Böhürler, Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Özlem Albayrak, erkek yazarlar Abdullah Muradoğlu, Akif Emre, Ali Bayramoğlu, Cevdet Akcalı, Davut Dursun, Dücan Cündioğlu, Fehmi Kuru, Fikri Akyüz, Hakan Albayrak, Hayrettin Karaman, Hüseyin Hatemi, İbrahim Karagül, Koray Düzgören, Kürşat Bumin, Mehmet Şeker, Rasim Özdenören, Resul Tosun, Salih Tuna, Sami Hocaoğlu, Taha Kıvanç, Tamer Korkmaz, Yasin Aktay, Fevzi Öztürk, Gökhan Özcan, İbrahim Kahveci, Mehmet Fırat Gökalf, Melikşah Utku, Mustafa Kutlu, Mustafa Özel, Nazif Gürdoğan, Osman Akkuşak, Tahsin Sınay, Yasin Doğan, Yaşar Süngü, Yusuf Kaplan, Yusuf Ziya Cömert'tir.
- ¹¹ Hülya Uğur Tanrıöver ve Özlem Danacı-Yüce, "Symbolic Annihilation of Women in Turkish Daily Press", içinde *Mass Media Research : International Approaches* eds. Yorgo Pasadeos ve Dimitra Dimitrakopoulou, 193 (Athens: Atiner, 2007).
- ¹² Gazetenin Pazar Eki'nde yazan iki kadın yazar daha vardır. Bunlardan Sema Karabıyık'ın başı açıktır.
- ¹³ Tabloda hesaplamaların virgülden sonraki birinci hanesi belirtilmiştir.
- ¹⁴ Hülya Uğur Tanrıöver ve Özlem Danacı Yüce, "Symbolic Annihilation of Women in Turkish Daily Press", içinde *Mass Media Research : International Approaches* eds. Yorgo Pasadeos ve Dimitra Dimitrakopoulou, 196 (Athens: Atiner, 2007). Kadın siyasetçilerin Yeni Şafak'taki görünürlüğünün 2006'da Radikal ve Vatan gazeteleriyle karşılaştırılması ve Yeni Şafak'ın başörtüsü konusundaki hassasiyeti için ayrıca bkz. Hülya Uğur Tanrıöver ve Özlem Danacı Yüce, « Genres et discours : représentation politique des femmes en Turquie », içinde *Actes du Colloque Démocratie participative en Europe*, 378-387 (Toulouse: Ed. LERASS et Revue Sciences de la Société, Kasım 2006).
- ¹⁵ Secor, 14.
- ¹⁶ Ali Bardakoğlu, *Religion and Society, New Perspectives from Turkey* (Ankara: Erce Matbaacılık, 2006), 137-138.
- ¹⁷ Bahar Tanrısever, "Diyanetteki Gerici Zihniyet", *Cumhuriyet*, 8 Aralık 2002, 9.
- ¹⁸ Cumhuriyet, "Başörtüsü Ön Şart Değil," 19 Ocak 2008, 6.
- ¹⁹ İlhan Selçuk, "Nur suresi 31. ayet ne diyor", *Cumhuriyet*, 9 Şubat 2008, 2.
- ²⁰ Milliyet e-Gazetesi, "İlahiyatçı Doçent Filiz: Türbanın İslamda yeri yok", 26 Şubat 2008, <http://www.milliyet.com.tr/2008/02/26/son/sontur47.asp>.
- ²¹ Yeşim Arat, "Feminists, Islamists, and Political Change in Turkey", *Political Psychology*, Vol 19, No. 1 (Mart 1998): 123.
- ²² İsmet Berkan, "Örtünme Anketi ve Fehmi Kuru", *Radikal*, 6 Aralık 2007, 6.
- ²³ Ersin Kalaycıoğlu ve Binnaz Toprak, *İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın* (İstanbul: TESEV Yayınları, 2004), 98. Üniversiteye gitmeyen lise mezunu örtünen kadınların yüzde 29.8'i eğitimlerini kesmelerinin nedeni olarak üniversite sınavını kazanamamış olmalarını, yüzde 14.6'sı evlenmiş olmalarını, yüzde 10.5'iyse ailelerinin üniversiteye gitmelerine izin vermemesini belirtmiştir.
- ²⁴ Hayrettin Karaman, "Atalar Dini", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 28 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=28.02.2008&y=HayrettinKaraman> ; Hayrettin Karaman, "Başörtüsü Dinin Emri Değil Mi", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 21 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=13933&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Çelişkiler Yumağı", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 24 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?t=24.02.2008&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Fetvalar Arasında", *Yeni Şafak*, 22 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?t=22.02.2008&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Kuran'da Başörtüsü (2)", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 3 Ocak 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?t=03.01.2008&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Kuran'da Başörtüsü Yok Diyenlere", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 27 Temmuz 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/default.aspx?i=12079&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Niçin Örtünüyoruz (3)", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 14 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=9322&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Niçin Örtünüyoruz (2)", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 10 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=9258&y=HayrettinKaraman>.
- ²⁵ Hayrettin Karaman, "Fıkıh Mezheplerinde Örtünme", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 7 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=07.02.2008&y=HayrettinKaraman>.
- ²⁶ Hayrettin Karaman, "Nazar ve Örtünme", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 18 Temmuz 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?i=11934&y=HayrettinKaraman>.
- ²⁷ Hayrettin Karaman, "Komutan Yanılıyor", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 13 Temmuz 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?t=13.07.2008&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Sağlıklar, Dilsizler ve Körler", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 29 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/default.aspx?i=9578&y=HayrettinKaraman>.
- ²⁸ Hayrettin Karaman, "Gazeteciliğin Böylesi", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 22 Mayıs 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=22.05.2008&y=HayrettinKaraman>.

- ²⁹ Hayrettin Karaman, "Boykot Çağrısı", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 25 Eylül 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=25.09.2008&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Boykot Çağrımına Tepkiler (3)", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 3 Ekim 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=13088&y=HayrettinKaraman>; Hayrettin Karaman, "Boykot Çağrımına Tepkiler (4)", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 5 Ekim 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=13127&y=HayrettinKaraman>.
- ³⁰ Yeni Şafak e-Gazetesi, "Prof. Dr. Elisabeth Özdalga: Güç kaybedenler rahatsız", 3 Mart 2008, <http://yenisafak.com.tr/roportaj/?t=03.03.2008&c=16&i=103366>.
- ³¹ Abdullah Muradoğlu, "CHP Tarihsel Uzlaşmaya Varabilecek mi?", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 23 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=23.11.2008&y=AbdullahMuradoglu>; Abdullah Muradoğlu, "Deniz Baykal'a Bir Haller Oldu", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 19 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=19.11.2008&y=AbdullahMuradoglu>.
- ³² Ayşe Böhürler, "Surrealist Tablo", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 22 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/default.aspx?i=13953&y=AyseBohurler>; Ali Bayramoğlu, "Baykal'ın Çarşaf Harekâtı", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 27 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/default.aspx?t=27.11.2008&y=AliBayramoglu>; Fatma Karabıyık-Barbarosoğlu, "Benim Çarşafım Masumdur/Senin Çarşafı Hain", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 21 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?i=13939&y=FatmaKBarbarosoglu>.
- ³³ Fatma Karabıyık-Barbaroslu, "Başörtüsü Siyasi Bir Simgedir! Tekrar/Bir Daha/Dön Başa", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 18 Ocak 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/default.aspx?i=8884&y=FatmaKBarbarosoglu>.
- ³⁴ Women for Women's Human Rights, *Women and Sexuality in Muslim Societies* (İstanbul: WWHR Publications, 2000).
- ³⁵ Pınar İlkkaracan, "Islam and Women's Sexuality: A Research Report from Turkey", içinde *Good Sex: Feminist Perspectives from the World's Religions*, ed. Mary Hunt, Patricia Jung, Radhika Balakrishnan (New Jersey: Rutgers University Press, 2001), 10.
- ³⁶ Ersin Kalaycıoğlu ve Binnaz Toprak, *İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın* (İstanbul: TESEV Yayınları, 2004), 62.
- ³⁷ Örneğin Cumhuriyet, "Üzmez Raporuna İtiraz", 30 Ekim 2008, 4.
- ³⁸ Ayşe Böhürler, "Hüseyin Üzmez Vakası", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 1 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=13587&y=AyseBohurler>.
- ³⁹ Ayşe Böhürler, "Başörtüye Gül Takmak", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 3 Mayıs 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=10701&y=aysebohurler>.
- ⁴⁰ Özlem Albayrak, "Üzerinden Dövmek", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 4 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=13642&y=OzlemAlbayrak>.
- ⁴¹ Özlem Albayrak, "Dört Kadını Anlatmak", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 3 Mayıs 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/default.aspx?i=10704&y=OzlemAlbayrak>.
- ⁴² Fikri Akyüz, "Bu Ne Edepsiz Yazı Böyle", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 28 Ağustos 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=12508&y=FikriAkyuz>.
- ⁴³ Mehmet Şeker, "Hüseyin Üzmez, Hasan Üzer", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 3 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=03.11.2008&y=MehmetSeker>.
- ⁴⁴ Abdullah Muradoğlu, "Bir Adli Tıp Öyküsü", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 19 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazdir/?t=19.11.2008&i=13902&y=AbdullahMuradoglu>.
- ⁴⁵ Abdullah Muradoğlu, "Soluyor Çocuklar Duvarlar Arasında", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 28 Aralık 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?i=14540&y=AbdullahMuradoglu>.
- ⁴⁶ Ayşe Böhürler, "Demokles'in Kılıcı", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 19 Nisan 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=10457&y=AyseBohurler>.
- ⁴⁷ Koray Düzgören, "Her Gün Barışa Tecavüz Edilen Bir Ülkede Yaşamak", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 18 Nisan 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?i=10440&y=KorayDuzgoren>.
- ⁴⁸ Hüseyin Hatemi, "Sevgi'nin Yüce Elçisi", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 5 Mayıs 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/default.aspx?i=10735&y=HuseyinHatemi>.
- ⁴⁹ Janet Clark, "Getting There: Women in Political Office", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 515, *American Feminism: New Issues for a Mature Movement*, (May 1991), 63.
- ⁵⁰ Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği, "İstatistik", <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik> (5 Haziran 2009'da okunmuştur).
- ⁵¹ Parlamentolararası Birlik, "Women in National Parliament", <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm> (3 Ekim 2008'de okunmuştur).
- ⁵² Service des droits des femmes et de l'égalité de la République française, *Chiffres clés, L'égalité entre les femmes et les hommes 2008*, (Editions Dicom, 2009); Male-Female Municipal Statistics 2007 (Kanada), <http://www.fcm.ca/CMFiles/wstatsIUDB-3262008-3961.pdf> (3 Haziran 2009'da okunmuştur); Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, "İstatistikler", <http://hdr.undp.org/en/statistics/> (3 Haziran 2009'da okunmuştur).
- ⁵³ Ayşe Böhürler, "Kürt Kadınlarının Çok Eşlilik Tepkisi", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 13 Aralık 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=14293&y=AyseBohurler>.
- ⁵⁴ Ayşe Böhürler, "Mahmud Ahmedinejad ile Kahvaltı", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 16 Ağustos 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=12338&y=AyseBohurler>. Ağustos 2008'de Edibe Sözen gençleri koruma kanunu üzerine çalışmış, pornografik dergilerin gençlere imza ve kimlik karşılığı verilmesini, 18 yaşından küçüklerin diskolara girmemesini, 16 yaşından küçüklerin saat 22'den sonra restoranlara alınmamasını, tüm okullara ibadethane açılmasını ön görmüştür. Bu çalışma bir kısım medyanın AKP'ye parti kuruluşunda attığı islamcı etiketini yeniden gündeme getirmiştir. Çalışmayı parti genel sekreterliği ve genel başkan Tayyip Erdoğan, siyasetçinin bireysel ve yönetimden kimseyle paylaşmadığı bir çalışma olarak adlandırmıştır. *Yeni Şafak e-Gazetesi*, "Edibe Sözen teklifini geri çekti", 9 Ağustos 2008, yenisafak.com.tr/Politika/?i=133723; *Yeni Şafak e-Gazetesi*, "Sözen Gençleri Koruma Yasasını Geri Çekti", 10 Ağustos 2008, yenisafak.com.tr/Politika/?t=10.08.2008&i=133854; *Yeni Şafak e-Gazetesi*, "Sözen'in Teklifinin Partiyile İlgisi Yok", 13 Ağustos 2008, yenisafak.com.tr/Politika/?t=13.08.2008&i=134434. Ayrıca bkz. Cumhuriyet, "AKP'de Edibe Sözen rahatsızlığı", 18 Ağustos 2008, 1, 5; Cumhuriyet, "Erdoğan Edibe Sözen'e Tepki gösterdi", 13 Ağustos 2008, 5;
- ⁵⁵ Ayşe Böhürler, "Şark Cepesinde Kadın", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 29 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?i=14076&y=AyseBohurler>.
- ⁵⁶ Davut Dursun, "Kadınlar ve Siyaset", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 11 Mart 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?t=11.03.2008&y=DavutDursun>.
- ⁵⁷ Fatma Karabıyık-Barbarosoğlu, "Müzakere Demokrasisi ve En Çağdaş Kadınlar", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 29 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=29.02.2008&y=FatmaKBarbarosoglu>.
- ⁵⁸ Hakan Albayrak, "AK Parti Kadın Kolları ve Gülben Ergen'in Rol Modelliği", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 26 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=26.11.2008&y=HakanAlbayrak>.
- ⁵⁹ Hakan Albayrak, "AK Partili Kadınların İsraili Misafiri", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 10 Mart 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=9750&y=HakanAlbayrak>.
- ⁶⁰ Hakan Albayrak, "DTP Milletvekili Aysel Tuğluk'a Açık Mektup", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 5 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=9174&y=HakanAlbayrak>; Hakan Albayrak, "DTP Milletvekili Aysel Tuğluk'a Açık Mektuba Devam", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 6 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?t=06.02.2008&y=HakanAlbayrak>.
- ⁶¹ Hakan Albayrak, "Aysel Tuğluk'un Cevabı", *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 3 Mart 2008, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=9632&y=HakanAlbayrak>; Hakan Albayrak, "Aysel Tuğluk'un Cevabına Devam", *Yeni Şafak*, 4 Mart 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/default.aspx?i=9647&y=HakanAlbayrak>.

⁶²Özlem Albayrak, “8 Mart Çeşnisi”, *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 8 Mart 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?i=9727&y=OzlemAlbayrak>.

⁶³ Mehmet Şeker, “Canım, Cananım, Son Kafatasçım”, *Yeni Şafak e-Gazetesi*, 25 Aralık 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=14480&y=MehmetSeker>.